

ЕКОНОМІКА АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ І РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

ECONOMY OF THE AGRI-FOOD SPHERE
AND THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>

УДК 338.43.02

JEL: G13, G18

О.Л. ПОПОВА, д-р екон. наук, проф.,
головний науковий співробітник відділу форм
і методів господарювання в агропродовольчому комплексі
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: olgpomail@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2642-9303>

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ ДО 2030 РОКУ (перший публічний варіант проєкту): ВІДПОВІДНІСТЬ ВИМОГАМ САП ЄС

Розглянуто відповідність ключових цілей першого публічного варіанта проєкту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні до 2030 року Спільній аграрній політиці ЄС і виявлено обмеженість екологічних цілей. Висвітлено невідповідність передбаченого в проєкті Стратегії переліку індикаторів результативності індикаторам САП ЄС і Національних стратегічних планів держав — членів ЄС. Сформульовано пропозиції стосовно доповнення переліку індикаторів проєкту Стратегії з урахуванням індикаторів САП ЄС, що означатиме більш належне узгодження інституційних рамок аграрного розвитку з політикою Євросоюзу.

Ключові слова: ключові цілі САП ЄС; цілі Стратегії України (проєкт); індикатори результативності; національне стратегічне планування; пропозиції до проєкту Стратегії України; євроінтеграція.

Ц и т у в а н н я: Попова, О. (2024). Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні до 2030 року (перший публічний варіант проєкту): відповідність вимогам САП ЄС. *Економіка України*. 67. 06 (751). 49-70. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.06.049>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2024. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Україна, серед ряду важливих завдань євроінтеграції, має узгоджувати з політикою Європейського Союзу інституційні рамки аграрного і сільсько-го розвитку. В документі ЄС «Україна 2023 Звіт» від 8 листопада 2023 р. щодо виконання Україною умов для початку переговорів про вступ записано, що в наступному році потрібно завершити розробку Національної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2023—2030 роки, доповнюючи план дій з відновлення галузі, й розпочати її реалізацію¹. Відповідно, у плані заходів з виконання рекомендацій Європейської комісії (ЄК), представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС, Уряд України в кластері 5 «Ресурси, сільське господарство та політика згуртованості» визначив таке: здійснення публічної презентації проекту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (далі — Стратегія України), проведення публічних консультацій із строком виконання березень 2024 р., подання її на розгляд Кабінету Міністрів у грудні 2024 р.²

Прийняття Стратегії розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні також включено до розробленого урядом плану для Ukraine Facility (програми підтримки з боку ЄС обсягом 50 млрд євро на 2024—2027 рр.), що позиціонує реформи, які закладуть фундамент відновлення і підвищення конкурентоспроможності економіки та інтеграції до ЄС³. Європейська комісія 15 квітня 2024 р. схвалила Ukraine Facility Plan (далі — План України) і вже 14 травня Рада ЄС ухвалила імплементаційне рішення, яким позитивно оцінила його, що відкрило шлях для запуску програми Ukraine Facility. Серед реформ для агропродовольчого сектору задекларовано й реформу «Узгодження інституційних рамок аграрного і сільського розвитку з політикою Європейського Союзу», яку передбачається реалізувати шляхом ухвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (в IV кварталі 2024 р.).

Початковий варіант проекту Стратегії України в березні 2024 р. представлено в Інтернеті (цей варіант було взято для порівняльної оцінки; 7 червня на сайті Міністерства аграрної політики та продовольства Украї-

¹ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Communication on EU Enlargement policy. European Commission 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf

² Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 133 від 09.02.2024 р. *Урядовий портал*. 2024. 09 лют. URL: <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-zatverdzhennia-planu-zakhodiv-z-vykonannia-rekomendatsii-evropeiskoi-komisii-predstavlenykh-u-t90224>

³ План для Ukraine Facility 2024—2027. 380 с. С. 280—302. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf>

ни виставлено презентацію Стратегії). Як зазначається в її Загальній частині, пропонується проект надає бачення розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні відповідно до формату Національних стратегічних планів (НСП) ЄС у рамках нової Спільної аграрної політики (САП); хоча Україна не зобов'язана представляти таку стратегію, її єдиний і всеосяжний формат сприятиме взаєморозумінню, діалогу і гармонізації української політики з ЄС з урахуванням майбутніх переговорів про членство і програм підготовки до вступу⁴. Таким чином, розробники заявили про підхід аналогії Національним стратегічним планам САП ЄС при формуванні Стратегії України за цільовим призначенням, змістовим наповненням, хоча, безперечно, мають місце різні масштаби і можливості (зокрема, щодо фінансової підтримки їх реалізації).

Отже, у рамках публічного обговорення першого варіанта проекту Стратегії України постала ідея дослідження відповідності передбачених у ньому цілей та індикаторів задекларованим цілям та індикаторам Спільної аграрної політики ЄС на 2023—2027 рр. та у Національних стратегічних планах САП ЄС країн-членів. Конструктивна важливість порівняльного дослідження першого варіанта проекту Стратегії України однозначно полягає в тому, щоб до її офіційного представлення для обговорення (що називається, завчасно) сформулювати пропозиції з покращення. Разом з тим становить інтерес і може бути предметом окремого дослідження й те, як змінювалася Стратегія від першого «сирого» варіанта проекту до офіційно представленого для обговорення і, врешті-решт, ухваленого документа. Такий підхід «зрізу позицій на різних етапах» у процесі дослідження характеризує викристалізацію основних стратегічних засад, визрівання заходів і відображатиме формалізацію суспільної думки щодо аграрного й сільського розвитку в Україні.

Отже, **мета статті** — оцінити, наскільки в першому публічному варіанті проекту національної Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року вдалося окреслити бачення секторального розвитку відповідно до формату нової САП ЄС і Національних стратегічних планів країн — членів ЄС у частині формування стратегічних цілей та індикаторів результативності її впровадження і сформулювати пропозиції щодо покращення цього першого варіанта проекту Стратегії з метою більшої узгодженості із Спільною аграрною політикою ЄС.

НАЦІОНАЛЬНЕ СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ — НОВИЙ ПІДХІД У РАМКАХ САП ЄС

Новацією реформи САП ЄС на програмний період 2023—2027 рр. є започаткування розроблення країнами — членами Національних стратегічних планів для всієї САП (CAP Strategic plans), включаючи Компонент I — ринкові заходи і Компонент II — сільський розвиток (у попередній період пла-

⁴ Проект Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 р. URL: strategia-agro-2030-v10

ни подавалися країнами-членами лише за Компонентом II)⁵. Такий підхід забезпечує більшу гнучкість для країн-членів у адаптації заходів аграрного і сільського розвитку до місцевих умов, дозволяє реалізувати різні рівні екологічних амбіцій (політика «різних швидкостей»). На рівні ЄС були задані ключові цілі САП (дев'ять цілей і одна наскрізна), набір інструментів для їх досягнення та індикатори результативності заходів стосовно досягнення цілей. Країни-члени інкорпоровали їх у свої НСП. Європейська комісія перевірила відповідність стратегічних планів ключовим цілям САП, у тому числі засадам Європейського зеленого курсу (ЄЗК) (EU Green Deal). Прогрес у досягненні задекларованих цілей САП відслідковується за допомогою визначених індикаторів, при цьому важливо мати на увазі, що індикатори стосуються й галузевої відповідності ЄЗК. Стратегічні плани були надані країнами-членами наприкінці 2022 р. і схвалені ЄК.

Починаючи з 2024 р. країни-члени для моніторингу виконання НСП готуватимуть річні звіти за системою індикаторів результатів (огляд ефективності), узгоджених на рівні ЄС. У 2025 р. Європейська комісія проведе аналіз ефективності кожного стратегічного плану з рекомендацією, за необхідності, подальших конкретних заходів, а у 2027 р. — їх повторний перегляд. У разі виявлення більш як 25 % відхилень ЄК може вимагати від країни підготувати план дій із заходами виправлення ситуації. Передбачена й система винагороди за ефективність: країни-члени, які досягнуть запланованих рівнів, отримують «бонус» (зокрема, щодо охорони довкілля і клімату) в розмірі 5 % від виділених їм фондів на сільський розвиток на 2027 р.

У короткому огляді 28 стратегічних планів країн-членів ЄК відзначає, що всі вони підтримують життєздатний дохід ферми і стійкість аграрного сектору як ключову мету. Базова підтримка доходу для сталого розвитку (Basic income support for sustainability — BISS) служить запобіжним засобом для фермерів, дозволяє усунути розрив між сільськогосподарським доходом і середньою заробітною платою по економіці в цілому; завдяки використанню різних комбінацій інструментів досягається прогрес у перерозподілі виплат від великих до менших ферм; забезпечується підтримка фермерів — учасників екосхем. Виплати підтримки доходів залежать від дотримання фермерами стандартів хороших сільськогосподарських і екологічних умов (Good agricultural and environmental conditions — GAEC). Підтримка надається також для покращення ситуації у сільськогосподарських секторах, які зазнають труднощів і є важливими з соціальних, економічних і екологічних міркувань, зокрема, для вирощування бобових культур (зросте на 25 % порівняно з 2022 р.), для зменшення залежності ЄС від

⁵ Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No. 1305/2013 and (EU) No. 1307/2013. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>

імпорту рослинного білка для кормів і пом'якшення дефіциту азотних добрив. Інвестиції у модернізацію ферм ЄС включають фінансування технологій оптимального і скороченого використання мінеральних добрив, переробки біомаси, енергоефективності, точного землеробства⁶.

Новаційний підхід САП ЄС до національного стратегічного планування з розробленням і реалізацією країнами-членами своїх НСП з 2023 р. окремими дослідниками піддається критиці. Вони зазначають, що обмежуються можливості маневру країн — членів ЄС, разом з тим проявляється національний контекст, у якому діє САП, що визначає різне використання доступних інструментів для досягнення аналогічних цілей; стратегічні заяви подеколи не відповідають набору заходів політики, визначеному в бюджетних асигнуваннях; деякі заходи виявляються більш дискримінаційними, ніж інші (Cagliari, Vassallo, Pierangeli et al., 2023). Основною метою оцінки є все-таки підзвітність державних видатків, тоді як важливим є забезпечення ефективності аграрного і сільського розвитку (Cagliari, Licciardo, Legnini, 2021).

В.Л. Качурінер (2021), Л. Старікова (2022) справедливо підкреслюють, що факт передання в оновленій САП компетенції з конкретизації аграрної політики на рівень країн-членів надає Україні шанс на ефективну євроінтеграцію. Національна аграрна політика в подальшому має змінюватися виключно у фокусі запровадження цілей САП ЄС, узгодження напрямів і форматів; уже сьогодні потрібно провести паралелі між інструментами САП і підтримкою аграрного сектору України, щоб привести останню в максимально можливу відповідність.

Таким чином, зміщення акценту САП ЄС з дотримання жорстких вимог на досягнення результатів означає, що ще ретельніше відслідковуватимуться результативність і прогрес реалізації НСП за визначеними індикаторами.

ПОРІВНЯННЯ КЛЮЧОВИХ ЦІЛЕЙ САП ЄС І ПРОЄКТУ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Стратегія сталого розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні до 2030 року (проект) як основний стратегічний документ країни репрезентує цілі, напрями втручання і дії, тобто інституційні рамки аграрного та сільського розвитку. Як зазначено в першому (станом на березень 2024 р.) публічному варіанті проекту, метою Стратегії України є підготовка аграрного сектору до вступу в ЄС, забезпечення сталого розвитку сільського господарства і сільських територій, створення сприятливих умов для формування конкурентоспроможного, стійкого і диверсифікованого сільсько-господарського сектору, що має забезпечити довгострокову продовольчу безпеку, посилення захисту навколишнього середовища, включаючи біоріз-

⁶ Common Agricultural Policy for 2023-2027. 28 CAP Strategic Plans at a glance. European Commission, 2022. 13 p. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-12/csp-at-a-glance-eu-countries_en.pdf

Таблиця 1. Порівняння ключових цілей САП ЄС на 2023—2027 роки і передбачених у проєкті Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (станом на 15.04.2024 р.)

Цілі САП ЄС	Цілі в проєкті Стратегії України, їх відповідність цілям САП ЄС
<p>1. Модернізація сільського господарства та сільських територій шляхом сприяння знанням та інноваціям (наскрізна ціль)</p> <p>2. Забезпечення справедливого доходу для фермерів</p> <p>3. Підвищення конкурентоспроможності</p> <p>4. Покращення позицій фермерів у продовольчому ланцюзі</p> <p>5. Дії щодо зміни клімату</p> <p>6. Турбота про довкілля</p> <p>7. Збереження ландшафтів і біорізноманіття</p> <p>8. Підтримка оновлення поколінь фермерів</p> <p>9. Процвітаюча сільська місцевість</p> <p>10. Захист якості харчових продуктів і здоров'я</p>	<p>6. Модернізація агропродовольчого сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація та обмін знаннями <i>Ціль відповідає наскрізній цілі 1 САП ЄС</i></p> <p>1. Розбудова інклюзивної політики розвитку сільського господарства і сільських територій: інституційна спроможність <i>Немає прямої відповідності цілям САП ЄС</i></p> <p>3. Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору: підтримка стабільного і справедливого доходу виробників, підвищення їх конкурентоспроможності <i>Ціль відповідає цілям 2, 3 і 4 САП ЄС</i></p> <p>5. Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків зміни клімату і адаптація до них <i>Ціль відповідає цілі 5 і частково цілі 6 САП ЄС</i></p> <p>4. Ефективне використання земель: розмінування, земельна реформа <i>Ціль частково відповідає цілі 6 САП ЄС</i></p> <p>7. Створення умов для розвитку сільських територій <i>Ціль відповідає цілі 9 САП ЄС</i></p> <p>2. Гарантування суспільних потреб у високоякісній, поживній і безпечній їжі: досягнення продовольчої безпеки <i>Ціль відповідає цілі 10 САП ЄС</i></p>

Джерело: складено авторкою за: Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No. 1305/2013 and (EU) No. 1307/2013. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>; Key policy objectives of the CAP 2023-27. European Commission. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27/key-policy-objectives-cap-2023-27_en; Проєкт Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. URL: strategia-agro-2030-v10

номаніття, пом'якшення наслідків зміни клімату, зміцнення соціально-економічної структури сільської місцевості. Проект Стратегії України розроблено з урахуванням потреби в змінах у реалізації державної політики у сфері сільського господарства, зокрема пов'язаних з наданням Україні статусу кандидата на вступ до ЄС та іншими міжнародними зобов'язаннями. Стратегія визначає основні пріоритетні цілі, що сприятимуть досягненню окреслених завдань у економічній, екологічній та соціальній сферах відповідно до Плану України для реалізації програми Ukraine Facility.

Представники Мінагрополітики, визнаючи, що національна стратегія розвитку сільського господарства має відповідати всім вимогам, ідеям і духу Спільної аграрної політики ЄС, схиляються до того, що кожна країна має певний ступінь гнучкості з огляду на структуру продукції, кліматичні й географічні умови тощо⁷. Тому в розробленому першому варіанті проекту Стратегії України допущено гнучкість, позиціонується специфіка аграрного сектору, але, на мою думку, дещо з перебільшенням можливого ступеня цієї гнучкості.

Спільна аграрна політика ЄС на програмний період 2023—2027 рр. концентрується на 10 ключових (у тому числі одній наскрізній) соціальних, екологічних і економічних цілях, а Стратегія України — на семи цілях (див. табл. 1). Отже, важливо оцінити відповідність / невідповідність за змістовим наповненням визначених цілей.

Ключові 10 цілей САП ЄС є конкретними за змістом і їх легко класифікувати за цільовим спрямуванням: соціальні — 2, 4, 8, 9, 10 і частково 1, екологічні — 5, 6, 7 і частково 1, економічні — 3 і частково 1.

У проекті Стратегії України сім цілей є багатоаспектними, об'єднаними, тому їх важче класифікувати: соціальні — 2, 7 і частково 1, 3 і 6, екологічні — 5, економічні — 4 і частково 3 і 6. У першому варіанті проекту Стратегії України особливу увагу привертає те, що задекларовано лише одну екологічну ціль — 5. Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них. Водночас у САП ЄС виокремлено три екологічні цілі — 5. Дії щодо зміни клімату, 6. Турбота про довкілля і 7. Збереження ландшафтів та біорізноманіття.

ПОРІВНЯННЯ ІНДИКАТОРІВ САП ЄС І ЗАКЛАДЕНИХ У ПЕРШОМУ ВАРІАНТІ ПРОЄКТУ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Індикатори оцінки ефективності реалізації Національних стратегічних планів САП країн — членів ЄС подано в табл. 2; передбачені індикатори результатів у Стратегії України — у табл. 3.

⁷ Україна ухвалить Національну стратегію розвитку сільського господарства до кінця 2024 року. *Agrotimes*. 2024. 11 бер. URL: <https://agrotimes.ua/agromarket/ukrayina-uhvalyt-naczionalnu-strategiyu-rozvytku-sil'skogo-gospodarstva-dokinczya-2024-roku> (дата звернення: 26.03.2024).

Таблиця 2. Індикатори результатів упровадження цілей САП ЄС, закладені в Національних стратегічних планах САП країн — членів ЄС

Ключові цілі САП	Індикатори, що відповідають цілям	Показники результату, одиниця виміру	
1. Модернізація сільського господарства і сільських територій шляхом сприяння знанням та інноваціям (наскрізна ціль)	P.1 ^{PR} Підвищення продуктивності завдяки знанням та інноваціям	Кількість осіб, які користуються порадами, навчанням, обміном знаннями або беруть участь у оперативних групах, особи	
	P.2 Ув'язка систем по-рад і знань	Кількість радників, які отримують підтримку для інтеграції до Системи сільськогосподарських знань та інновацій (Agricultural Knowledge and Innovation Systems — AKIS), радники	
	P.3 Цифровізація сільського господарства	Частка ферм, які отримують вигоду від підтримки цифрових технологій землеробства через САП, %	
	2. Забезпечення справедливого доходу для фермерів	P.4 Пов'язаність підтримки доходу із стандартами і передовою практикою	Частка використовуваної сільськогосподарської площі (Utilised Agricultural Area — UAA), що охоплюється підтримкою доходу і екообумовленістю, %
		P.5 Управління ризиками	Частка ферм з підтримуваними інструментами управління ризиками в рамках САП, %
		P.6 ^{PR} Перерозподіл коштів для менших ферм	Додаткові прями виплати на 1 га для відповідних ферм, розмір яких нижчий за середній (порівняно із середнім), %
	3. Підвищення конкурентоспроможності	P.7 ^{PR} Посилення підтримки господарств у регіонах з особливими умовами	Додаткова підтримка на 1 га в районах з вищими потребами (порівняно із середніми), %
P.8 Орієнтація на ферми в конкретних секторах		Частка ферм, які отримують вигоду від пов'язаної підтримки доходу для підвищення конкурентоспроможності, сталості або якості, %	
4. Покращення позицій фермерів у продовольчому ланцюзі	P.9 ^{PR} Модернізація ферм	Частка фермерів, які отримують інвестиційну підтримку для реструктуризації та модернізації, у тому числі для підвищення ефективності, %	
	P.10 ^{PR} Краща організація ланцюга поставок	Частка ферм, як беруть участь у групах і організаціях виробників, місцевих ринках, коротких ланцюгах постачання і схемах якості, які підтримуються САП, %	
	P.11 Концентрація позиції	Частка вартості ринкової продукції, реалізованої організаціями або групами виробників з операційними програмами в певних секторах, %	

Продовження табл. 2

Ключові цілі САП	Індикатори, що відповідають цілям	Показники результату, одиниця виміру
5. Дії щодо змін клімату	P.12 Адаптація до змін клімату	Частка використовуваних сільськогосподарських площ за підтримуваними зобов'язаннями щодо покращення адаптації до зміни клімату, %
	P.13 ^{PR} Зменшення викидів у тваринницькому секторі	Частка голів худоби за підтримуваними зобов'язаннями щодо скорочення викидів парникових газів і/або аміаку, включаючи управління гноєм, %
	P.14 ^{PR} Зберігання вуглецю в ґрунтах і біомасі	Частка використовуваної сільськогосподарської площі відповідно до підтримуваних зобов'язань щодо скорочення викидів або підтримки чи збільшення накопичення вуглецю (включаючи постійні пасовища, постійні посіви з постійним зеленим покривом, сільськогосподарські землі на заболочених ділянках і торфовищах), %
	P.15 Відновлювана енергія з сільського і лісового господарства, інших секторів	Підтримувані інвестиції у потужності з виробництва відновлюваної енергії, у тому числі на біологічній основі, МВт
	P.16 Інвестиції, пов'язані з кліматом	Частка ферм, які отримують користь від інвестиційної підтримки САП, що сприяє пом'якшенню наслідків зміни клімату і адаптації до них, а також виробництву відновлюваної енергії або біоматеріалів, %
	P.17 ^{PR} Земля, вкрита лісом	Площа, надана під заліснення, у тому числі агролісовідновлення, га
	P.18 Інвестиційна підтримка лісової галузі	Загальні інвестиції для підвищення продуктивності лісового сектору, євро
	6. Турбота про довкілля	P.19 ^{PR} Поліпшення й охорона ґрунтів
P.20 ^{PR} Поліпшення якості повітря		Частка використовуваних сільськогосподарських площ за підтримуваними зобов'язаннями щодо скорочення викидів аміаку, %

Ключові цілі САП	Індикатори, що відповідають цілям	Показники результату, одиниця виміру	
6. Турбота про довкілля	P.21 ^{PR} Захист якості води	Частка використовуваних сільськогосподарських площ за підтримуваними зобов'язаннями щодо якості водних об'єктів, %	
	P.22 ^{PR} Стале управління поживними речовинами	Частка використовуваної сільськогосподарської площі за підтримуваними зобов'язаннями, пов'язаними з покращенням управління поживними речовинами, %	
	P.23 ^{PR} Раціональне використання води	Частка використовуваних сільськогосподарських площ за підтримуваними зобов'язаннями щодо покращення водного балансу, %	
	P.24 ^{PR} Стале і зменшене використання пестицидів	Частка використовуваної сільськогосподарської площі за підтримуваними конкретними зобов'язаннями, які приводять до сталого і зменшеного використання пестицидів з метою зниження ризиків і впливу пестицидів, таких як їх витік, %	
	P.25 Екологічна ефективність у тваринницькому секторі	Частка голів худоби за підтримуваними зобов'язаннями щодо поліпшення екологічної стійкості, %	
	P.26 Інвестиції, пов'язані з природними ресурсами	Частка фермерських господарств, які отримують користь від виробничої і невиробничої інвестиційної підтримки САП, пов'язаної з турботою про природні ресурси, %	
	P.27 Екологічні або кліматичні результати завдяки інвестиціям у сільську місцевість	Кількість операцій, що сприяють екологічній стійкості й досягненню цілей щодо пом'якшення наслідків клімату і адаптації у сільській місцевості, операції	
	P.28 Екологічні або кліматичні результати завдяки знанням та інноваціям	Кількість осіб, які отримують консультації, тренінги, обмін знаннями або беруть участь у оперативних групах Європейського інноваційного партнерства, пов'язаних з діяльністю щодо екології і клімату, особи	
	7. Збереження ландшафтів і біорізноманіття	P.29 ^{PR} Розвиток органічного сільського господарства	Частка використовуваної сільськогосподарської площі, що підтримується САП для органічного землеробства, %
		P.30 ^{PR} Підтримка сталого управління лісами	Частка лісових земель під зобов'язаннями щодо підтримки захисту лісів і управління екосистемними послугами, %

Ключові цілі САП	Індикатори, що відповідають цілям	Показники результату, одиниця виміру
7. Збереження ландшафтів і біорізноманіття	P.31 ^{PR} Збереження місць існування і видів	Частка використовуваної сільськогосподарської площі за зобов'язаннями щодо підтримки збереження або відновлення місць існування і видів, або відновлення біорізноманіття, включаючи високоцінні сільськогосподарські практики, %
	P.32 Інвестиції, пов'язані з біорізноманіттям	Частка ферм, які отримують вигоду від інвестиційної підтримки САП, що сприяє біорізноманіттю, %
	P.33 Покращення управління Natura 2000	Частка загальної території Natura 2000, на якій підтримуються зобов'язання, %
	P.34 ^{PR} Збереження особливостей ландшафту	Частка використовуваної сільськогосподарської площі за підтримуваними зобов'язаннями щодо управління об'єктами ландшафту, включаючи живі огорожі й дерева, %
	P.35 Збереження вуликів	Частка вуликів, що підтримуються САП, %
8. Підтримка оновлення поколінь фермерів	P.36 ^{PR} Оновлення поколінь	Кількість молодих фермерів, які отримують вигоду від підтримки САП, включно з розподілом за статтю, молоді фермери
9. Процвітаюча сільська місцевість	P.37 Зростання і робочі місця в сільській місцевості	Підтримка нових робочих місць у рамках САП, робочі місця
	P.38 ЛІДЕР	Частка сільського населення, охопленого стратегіями місцевого розвитку, %
	P.39 Розвиток сільського підприємництва	Кількість сільських підприємств, у тому числі біоекономічних, створених за підтримки САП, сільські бізнеси
	P.40 Розумний перехід сільської економіки	Кількість підтримуваних стратегій розумного села, стратегія розумного села
	P.41 ^{PR} Об'єднання сільської Європи	Частка сільського населення, яке отримує користь від покращеного доступу до послуг та інфраструктури завдяки САП, %
10. Захист якості харчових продуктів і здоров'я	P.42 Сприяння соціальному залученню	Кількість осіб, охоплених підтримуваними проектами соціального залучення, особи
	P.43 ^{PR} Обмеження застосування антимікробних засобів	Частка голів худоби, яких стосуються підтримувані дії щодо обмеження використання антимікробних засобів (запобігання / зменшення), %

Ключові цілі САП	Індикатори, що відповідають цілям	Показники результату, одиниця виміру
10. Захист якості харчових продуктів і здоров'я	R44 ^{PR} Покращення добробуту тварин	Частка голів худоби, охоплених підтримкою заходів для покращення добробуту, %

Примітка: ^{PR} — індикатори результатів (22 од.), які є обов'язковими для оцінки ефективності при використанні країнами — членами ЄС відповідно до Регламенту (ЄС) 2021/2115. Ст. 109. Стратегія втручання.

Джерело: складено авторкою за: Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council of 2 December 2021 establishing rules on support for strategic plans to be drawn up by Member States under the common agricultural policy (CAP Strategic Plans) and financed by the European Agricultural Guarantee Fund (EAGF) and by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Regulations (EU) No. 1305/2013 and (EU) No. 1307/2013. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2115/oj>; Result Indicators dashboard. European Commission. URL: https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardCapPlan/result_indicators.html

Система моніторингу і оцінки ефективності (Performance Monitoring and Evaluation Framework — PMEF) встановлює перелік індикаторів для оцінки ефективності реалізації НСП САП. Країни — члени ЄС у своїх стратегічних планах визначили фактичні й прогнозовані рівні індикаторів для відображення дій і амбіцій у впровадженні цілей САП, за якими надаватимуть звіти про результати діяльності. Панель індикаторів результатів упровадження цілей САП ЄС у розрізі країн-членів у цілому включає 44 од. (див. табл. 2).

Систематизація індикаторів за десятьма ключовими цілями нинішньої САП ЄС відображає очевидне кількісне переважання екологічних індикаторів, деякі індикатори відповідають не одній, а кільком ключовим цілям.

Таким чином, спостерігається впорядкованість / логіка методологічного підходу в рамках САП ЄС: визначають ключові цілі аграрного та сільського розвитку спільноти в цілому і країн — членів ЄС у контексті сталості (збалансованого соціально-економічно-екологічного розвитку) → встановлюють індикатори, які чітко відповідають цілям, → показники, які характеризують рівень підтримки з боку САП ЄС фермерів у досягненні визначених цілей. Слід звернути увагу, що індикатори САП ЄС не відображають рівня суто економічних, соціальних, екологічних досягнень фермерських господарств, що притаманне традиційній системі оцінювання діяльності сільськогосподарських виробників.

Передбачені в проекті Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (станом на 15 березня 2024 р.) 29 індикаторів для оцінювання результатів реалізації аграрної політики істотно відрізняються від установленого переліку індикаторів у рам-

Таблиця 3. Індикатори результатів упровадження стратегічних цілей Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (проект станом на 15.04.2024 р.)

Індикатор / показник	Поточне значення (рік) *	Значення 2030 р.	Класифікація індикаторів **
<i>Ціль 1. Розбудова інклюзивної політики розвитку сільського господарства та сільських територій: інституційна спроможність</i>			
Частка господарств, що взяли участь у програмах державної аграрної підтримки, %	...	...	Економічно-соціальний
Частка господарств, що взяли участь у програмах міжнародної технічної допомоги, у тому числі ЄС, %	...	...	Те саме
<i>Ціль 2. Гарантування суспільних потреб у високоякісній, поживній і безпечній їжі: досягнення продовольчої безпеки</i>			
Частка витрат на харчування в загальних споживчих витратах, %	45,9	25,2	Соціальний
Диференціація споживання залежно від розміру середньодушових еквівалентних загальних доходів, разів			
м'яса і м'ясопродуктів	2,0	1,5	»
молочних продуктів	2,2	1,5	»
фруктів і ягід	2,6	1,7	»
<i>Ціль 3. Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору: підтримка стабільного й справедливого доходу виробників, підвищення їх конкурентоспроможності</i>			
Продуктивність праці в сільському господарстві, тис. дол.	18,6	27,6	Економічний
Частка виробництва у світовому виробництві, %			
пшениці	2,7	4,2	»
кукурудзи	2,0	3,5	»
ячменю	4,0	6,8	»
соняшникової олії	27,8	29,5	»
цукру	0,8	1,0	Економічний
Частка експорту у світовому експорті, %			
пшениці	7,9	9,2	»
кукурудзи	15,0	15,0	»
ячменю	8,4	9,5	»
соняшникової олії	40,3	45,0	»
цукру	1,1	1,5	»
Частка прибуткових підприємств, %			
рослинництва	80,9	91,5	»
тваринництва	68,4	80,0	»
харчової промисловості	67,2	82,0	»

Закінчення табл. 3

Індикатор / показник	Поточне значення (рік) *	Значення 2030 р.	Класифікація індикаторів **
<i>Ціль 5. Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків зміни клімату й адаптація до них</i>			
Частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільгоспугідь, %	0,6	1,1	Екологічний
Частка використаних або перероблених відходів, %			
сільського господарства	23	60	»
харчової промисловості	79	85	»
<i>Ціль 6. Модернізація агропродовольчого сектору: розвиток переробки, інновацій, цифровізація і обмін знаннями</i>			
Частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи в загальному обсязі інвестицій, %			
у сільському господарстві	2,1 (по економіці — 5,9)	Не нижче середньої по економіці	Економічний
у харчовій промисловості	3,0 (по економіці — 5,9)	Те саме	»
Обсяги переробленої сільськогосподарської сировини, млн т / рік	20,1	38,8	»
Частка переробленої сільськогосподарської сировини в експорті, %	–	50	»
<i>Ціль 7. Створення умов для розвитку сільських територій</i>			
Рівень зайнятості в сільській місцевості, %	54,4	75	Соціальний
Диференціація середньої заробітної плати в місті порівняно з сільською місцевістю, разів	1,5	1,2	»

Примітка: * дані за 2020, 2021, 2022 рр., 2022/2023 маркетинговий рік; ** класифікацію індикаторів здійснено авторкою; ... — дані не наведено розробниками Стратегії.

Джерело: складено авторкою за: Проект Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. URL: [strategia-agro-2030-v10](#)

ках САП ЄС (табл. 3). Хоча передбачені в проекті Стратегії України ключові цілі САП ЄС є більш-менш відповідними, за винятком екологічних.

Індикатори в проекті Стратегії України підібрані за традиційною системою оцінювання діяльності сільськогосподарських виробників, відображають переважно їх економічні досягнення, частково — соціальні й найменшою мірою — екологічні. При цьому економічні індикатори є традиційними: частка виробництва у світовому виробництві, частка експорту у

світовому експорту, продуктивність праці в сільському господарстві, частка прибуткових підприємств тощо. Передбачені в Стратегії України соціальні індикатори, зокрема диференціацію споживання вартісних продуктів (м'яса і м'ясопродуктів, молочних продуктів, фруктів і ягід) залежно від розміру середньодушових еквівалентних загальних доходів, не можна віднести до таких, рівень яких прямо залежить від сільського господарства, адже вони більшою мірою корелюють з формуванням купівельної спроможності населення. Екологічних індикаторів сільського господарства закладено лише два — частка сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом у загальній площі сільгоспугідь; відсоток використаних або перероблених відходів сільського господарства. Ще один екологічний індикатор — відсоток використаних або перероблених відходів харчової промисловості — не відноситься до сфери аграрного і сільського розвитку.

Таким чином, запропонована класифікація індикаторів демонструє обмеженість оцінок результатів впровадження Стратегії України: передбачено переважно економічні індикатори (щодо виробництва, експорту, прибутковості), соціальні індикатори великою мірою лише дотичні до галузі, а екологічних індикаторів украї мало. Отже, очевидними є як ігнорування екологічних цілей, так, відповідно, і недостатнє відображення екологічних індикаторів. При порівнянні індикаторів Стратегії України і САП ЄС виявлено вкрай мало збігів індикаторів: лише щодо розвитку органічного сільського господарства (визначається як частка відповідних сільськогосподарських угідь у загальній площі сільгоспугідь) — відповідає індикатору P.29 САП ЄС; щодо частки господарств, які взяли участь у програмах державної аграрної підтримки, то за своїм змістом він схожий на P.8 САП — частка ферм, які отримують вигоду від пов'язаної підтримки доходу.

Привертає увагу й те, що в цьому першому варіанті проекту Стратегії України зовсім відсутні індикатори за Ціллю 4. Ефективне використання земель: розмінування, земельна реформа. Але немає сумнівів, що наповнення цієї наразі особливо важливої для України цілі відповідними індикаторами відбудеться в подальших варіантах проекту.

Такий підхід щодо формулювання ключових цілей і визначення набору індикаторів результативності впровадження Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (проект станом на березень 2024 р.) можна виправдати тим, що Україна, яка поки що не є членом ЄС, може відійти від деяких Цілей САП, зокрема екологічних, і сформувати систему індикаторів, яка мало відповідає САП ЄС. Це можна пояснити тим, що контекстні індикатори САП ЄС, які інкорпоровані в НСП країн-членів, є актуальними при розробці логіки втручання (означає інструмент підтримки з набором умов прийнятності), показники результатів щороку зв'язуватимуть фінансові витрати САП з рівнем їх виконання. Україна ж поки що не отримує фінансової підтримки в рамках САП ЄС.

Однак Україні, яка сподівається розпочати переговори про вступ до ЄС, демонструє готовність і реформи, очікує завершення Євросоюзом скри-

Таблиця 4. Пропоноване доповнення переліку індикаторів, передбачених у проєкті Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, відповідно до індикаторів САП ЄС

Цілі в проєкті Стратегії і завдання	Пропоновані індикатори	Відповідні індикатори САП ЄС
<p>1. Розбудова інклюзивної політики розвитку сільського господарства і сільських територій: інституційна спроможність Завдань не передбачено</p>	<p>Надання підтримки меншим сільськогосподарським підприємствам</p>	<p>P.6</p>
<p>2. Гарантування суспільних потреб у високоякісній, поживній і безпечній їжі: досягнення продовольчої безпеки <i>Завдання:</i> покращення реагування сільського господарства на суспільні потреби в їжі та охороні здоров'я, включаючи високоякісну, безпечну і поживну їжу, вироблену з урахуванням принципу сталого використання природних ресурсів, а також покращення добробуту тварин і боротьби зі стійкістю до антимікробних препаратів; сприяння досягненню продовольчої безпеки</p>	<p>Зменшення використання пестицидів Обмеження застосування антимікробних засобів</p>	<p>P.24 P.43</p>
<p>3. Забезпечення стійкості сільськогосподарського сектору: підтримка стабільного і справедливого доходу виробників, підвищення їх конкурентоспроможності <i>Завдання:</i> підтримка відновлення і стійкості сільськогосподарського сектору; підтримка стабільного доходу фермерських господарств і стійкості сільськогосподарського сектору; посилення орієнтації на ринок і підвищення конкурентоспроможності; поліпшення становища сільськогосподарських виробників у виробничозбутовому ланцюжку</p>	<p>Модернізація господарств Надання підтримки малим сільгоспвиробникам Надання підтримки доходу за умови дотримання стандартів і передової практики Управління ризиками Краща організація ланцюга поставок</p>	<p>P.9 P.6 P.4 P.5 P.10</p>
<p>4. Ефективне використання земель: розмінування, земельна реформа <i>Завдання:</i> здійснення земельної реформи; сприяння сталому розвитку і ефективному використанню ґрунту, повітря й води, у тому числі шляхом зниження залежності від хімікатів</p>	<p>Надання підтримки для поліпшення та охорони ґрунтів Підтримка раціонального використання води</p>	<p>P.19 P.23</p>

Закінчення табл. 4

Цілі в проєкті Стратегії і завдання	Пропоновані індикатори	Відповідні індикатори САП ЄС
<p>5. Кліматично орієнтоване сільське господарство: пом'якшення наслідків зміни клімату і адаптація до них</p> <p><i>Завдання:</i> сприяння пом'якшенню наслідків зміни клімату та адаптації до них; припинення втрати біорізноманіття, покращення екосистемних послуг і збереження середовищ існування і ландшафтів</p>	<p>Підтримка адаптації до зміни клімату</p> <p>Відновлювана енергія з сільського господарства</p> <p>Площа, відведена під заліснення</p> <p>Збереження середовища існування</p> <p>Збереження особливостей ландшафту</p>	<p>P.12</p> <p>P.15</p> <p>P.17</p> <p>P.31</p> <p>P.34</p>
<p>6. Модернізація агропродовольчого сектору: розвиток переробки, інновації, цифровізація і обмін знаннями</p> <p><i>Завдання:</i> сприяння розвитку переробних підприємств; поширення сільськогосподарських знань та інновацій; цифровізація</p>	<p>Підвищення продуктивності завдяки знанням та інноваціям</p> <p>Досягнення екологічних і кліматичних результатів завдяки знанням та інноваціям</p>	<p>P.1</p> <p>P.28</p>
<p>7. Створення умов для розвитку сільських територій</p> <p><i>Завдання:</i> підхід до сільського розвитку; підтримка молодих фермерів; гендерна рівність</p>	<p>Оновлення поколінь</p> <p>Підтримка створення робочих місць у сільській місцевості</p>	<p>P.36</p> <p>P.37</p>

Джерело: складено авторкою з урахуванням індикаторів САП ЄС.

нінгу законодавства в аграрній сфері, важливо якнайкраще дотримуватись орієнтирів, вимог, стандартів і механізмів САП. Ми маємо зобов'язання імплементувати ряд актів ЄС, зокрема, й Імплементативний регламент Комісії (ЄС) 2023/130 від 18 січня 2023 р., що встановлює правила для виконання Регламенту (ЄС) 2021/2115 Європейського Парламенту і Ради щодо представлення змісту річного звіту про результати діяльності⁸ (як записа-

⁸ Commission Implementing Regulation (EU) 2023/130 of 18 January 2023 laying down rules for the implementation of Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council on the presentation of the content of the annual performance report. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32023R0130>

но у Звіті за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (Asquis ЄС), 2023 р. у розділі 11 «Сільське господарство та розвиток сільських територій»⁹).

Варто згадати, що у Звіті ЄС про готовність від 8 листопада 2023 р. було зазначено, що Україна досягла певного прогресу саме щодо сільського господарства і розвитку сільських територій, однак залишається на ранній стадії підготовки в цій сфері. Потрібні системи управління й контролю за реалізацією аграрної політики, яка забезпечить продовольчу безпеку, підтримає фермерів, сільську економіку, території і ландшафти, допомагатиме боротися із зміною клімату, як це має місце в рамках САП ЄС. Зазначається, що реалізація горизонтальних питань САП і покращення адміністративної спроможності є обмеженими, тому проєкт Стратегії України має включати екологічні стандарти, стійкість до зміни клімату і біоенергетику¹⁰.

ПРОПОЗИЦІЇ ДО ПРОЄКТУ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ НА ПЕРІОД ДО 2030 р. У ЧАСТИНІ ЦІЛЕЙ ТА ІНДИКАТОРІВ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

Безперечно, що більшість індикаторів САП ЄС відображають результативність підтримки європейських фермерів за рахунок бюджетних коштів. Відтак не йтиметься про повне інкорпорування індикаторів САП у національну Стратегію розвитку сільського господарства, але імплементація основної їх частини має бути виваженою (табл. 4). Необхідно переглянути і впроваджувати нові напрями підтримки українських сільгоспвиробників, у тому числі для стимулювання проведення ними екологічних і кліматичних заходів у своїй діяльності, що відповідатиме амбітному Європейському зеленому курсу і стане підставою для підтримки з боку ЄС і країн світу.

За пропонованого доповнення індикаторів Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (проєкт) будуть інкорпоровані 19 індикаторів САП ЄС. Ураховуючи ще два індикатори, які збігаються, Україна засвідчить імплементацію майже половини (21 од. із 44 од.) індикаторів САП ЄС.

---

⁹ Звіт за результатами проведення первинної оцінки стану імплементації актів права Європейського Союзу (Acquis ЄС). 308 с. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/wp-content/uploads/Zvit_UA.pdf

¹⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. Ukraine 2023 Report Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Communication on EU Enlargement policy. European Commission 2023. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_699%20Ukraine%20report.pdf

ВИСНОВКИ

Надання країнам — членам ЄС більшої свободи і відповідальності за розробку й реалізацію національних стратегічних планів у рамках САП не варто сприймати як «ренаціоналізацію» САП. Адже Євросоюз визначає основні параметри аграрного і сільського розвитку, а держави-члени в рамках заданої структури обирають найприйнятніші рішення для їх конкретного контексту, щоб максимізувати внесок у досягнення цілей ЄС. Ретельне наслідування країнами-членами у своїх НСП заданої архітектури в рамках САП ЄС відстежується Європейською комісією. Це потрібно врахувати й Україні при розробленні національної стратегії аграрного і сільського розвитку, реалізуючи в ній виправданий контекст «націоналізації» без просування її надмірності.

Виявлені розбіжності між ключовими цілями та індикаторами САП ЄС і передбаченими в першому публічному варіанті проекту Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (станом на 15 березня 2024 р.) актуалізують належну імплементацію засад Спільної аграрної політики ЄС у національну аграрну політику. Ключові цілі в проекті Стратегії України більш-менш відповідають САП ЄС, однак очевидним є обмеження / відмова від екологічних цілей — передбачено одну ціль порівняно з трьома у САП. Це засвідчує низький рівень сприйняття в Україні екологічних проблем розвитку агропродовольчого комплексу і, очевидно, декларування позиції того, що під час війни і в ранній повоєнний період (до 2030 р.) дані цілі вважатимуться такими, які поки що «не на часі». З цим важко погодитись, адже Україна заявила про зелений курс повоєнного відновлення за принципом *build back better*.

Особливо не відповідає САП ЄС перелік індикаторів, передбачений у проекті Стратегії України: індикатори підбрано за традиційною системою оцінювання діяльності сільгоспвиробників, вони відображають переважно економічні досягнення; соціальні інколи прямо не залежать від сільського господарства; найменшою мірою представлено екологічні індикатори (лише два). При цьому економічні індикатори є традиційними: частка виробництва у світовому виробництві, частка експорту у світовому експорті, продуктивність праці в сільському господарстві, частка прибуткових підприємств. Усе це радикально не відповідає індикаторам САП ЄС, тобто має місце обмеженість оцінок результатів упровадження Стратегії.

Можна очікувати, що обмеження екологічних цілей і надто довільний, не відповідний САП ЄС набір індикаторів, що передбачений у першому варіанті проекту Стратегії, не відображають конструктивність позиції України в частині імплементації вимог САП ЄС. Варто згадати, що у Звіті ЄС про готовність України до вступу до ЄС від 2023 р. чітко наголошено на необхідності належного відображення в Стратегії саме еколого-кліматичних аспектів розвитку сільського господарства і сільських територій. Запропоноване авторкою доповнення до Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до

2030 року (проект) 19 індикаторів, що використовуються в САП ЄС і Національних стратегічних планах країн — членів ЄС, стане для України кроком уперед у контексті узгодження інституційних рамок аграрного і сільського розвитку на шляху євроінтеграції.

Безперечно, не маючи під час війни і в ранній повоєнний період достатніх ані фінансових, ані інституційних можливостей, Україна може дозволити собі не такий масштабний розвиток і підтримку сільського господарства і сільської місцевості. Разом з тим раціональними є очікування щодо фінансової допомоги з боку партнерів, якщо Україна прагне реалізувати зелений курс відбудови і цивілізаційні цінності, й у першу чергу в аграрному секторі, який за нинішніх складних умов війни великою мірою забезпечує світову потребу в агропродовольстві. Заплановане на кінець 2024 р. прийняття Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, серед інших завдань, уже «спрацювало» для започаткування фінансової допомоги ЄС у рамках програми Ukraine Facility. З огляду на це, належний рівень підготовки цього стратегічного документа відповідно до європейських орієнтирів, з урахуванням внутрішніх можливостей і зовнішньої допомоги, — це відповідальне завдання країни, яка функціонує в умовах війни, проте візуалізує курс на сталий секторальний розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Cagliari, R., Vassallo, M., Pierangeli, F., Pupo D'Andrea, M.R., Monteleone, A., Camaione, B., Tarangioli, S. (2023). The Common Agricultural Policy 2023-2027. How do member states implement the new delivery model? *Italian Review of Agricultural Economics*. Vol. 78. No. 1. P. 49—66. <https://doi.org/10.36253/rea-14318>
- Cagliari, R., Licciardo, F., Legnini, M. (2021). The Evaluation Framework in the New CAP 2023-2027: A Reflection in the Light of Lessons Learned from Rural Development. *Sustainability*. 13(10). 5528. <https://doi.org/10.3390/su13105528>
- Качурінер, В. (2021). Правове регулювання політики Європейського Союзу у сфері сільськогосподарського виробництва. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-13>
- Старікова, Л. (2022). Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). Київ. 32 с. URL: CAP_2023_03_17_08_01_05_308554.pdf
- Попова, О., Панкратова, Л. (2023). Зелена архітектура САП ЄС: орієнтири для розбудови при повоєнному відновленні України. *Економіка України*. № 8. С. 78—96. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.078>

Надійшла 08.05.2024

Прорецензована 28.05.2024

Доопрацьована 29.05.2024

Підписана до друку 07.06.2024

REFERENCES

- Cagliero, R., Vassallo, M., Pierangeli, F., Pupo D'Andrea, M.R., Monteleone, A., Camaione, B., Tarangioli, S. (2023). The Common Agricultural Policy 2023-2027. How do member states implement the new delivery model? *Italian Review of Agricultural Economics*. Vol. 78. No. 1. P. 49-66. <https://doi.org/10.36253/rea-14318>
- Cagliero, R., Licciardo, F., Legnini, M. (2021). The Evaluation Framework in the New CAP 2023-2027: A Reflection in the Light of Lessons Learned from Rural Development. *Sustainability*. 13(10). 5528. <https://doi.org/10.3390/su13105528>
- Kachuriner, V. (2021). Legal regulation of the European Union policy in the field of agricultural production. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-331-6-13> [in Ukrainian].
- Starikova, L. (2022). The Common Agricultural Policy of the EU and the tasks of Ukraine in the context of European integration (a plan for approximation of policies and harmonization of legislation). Kyiv. 32 p. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf [in Ukrainian].
- Popova, O., Pankratova, L. (2023). Green architecture of CAP of the EU: landmarks for development during the post-war reconstruction of Ukraine. *Economy of Ukraine*. No. 8. P. 78-96. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.08.078> [in Ukrainian].

Received on May 8, 2024

Reviewed on May 28, 2024

Revised on May 29, 2024

Signed for printing on June 7, 2024

Olha Popova, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Chief Research Fellow of the Department of Forms
and Methods of Management in the Agro-food Sector
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

STRATEGY FOR AGRICULTURAL AND RURAL DEVELOPMENT
IN UKRAINE UNTIL 2030 (the first public version of the draft):
COMPLIANCE WITH EU CAP REQUIREMENTS

Granting EU member states greater freedom in the development and implementation of national Common Agricultural Policy (CAP) strategic plans should not be perceived as CAP's "renationalization". The European Union defines the main parameters of agrarian and rural development (goals, types of intervention, requirements), and member states develop their National CAP Strategic Plans (NSPs) within the given structure. Careful following of the given CAP architecture in the NSPs is controlled by the European Commission. Ukraine should take this into account when developing an agrarian development strategy and implement the justified context of "nationalization" without promoting its excess. Identified discrepancies between the EU CAP key objectives and indicators and those provided for in the draft Strategy for Agricultural and Rural Development in Ukraine for the period until 2030 (as of March 15, 2024) foreground the proper implementation of the EU CAP principles in the national agrarian policy. The objectives in the draft Ukraine's Strategy more or less correspond to the CAP, but the limitation of environmental objectives is obvious — one goal is provided for compared to three in the

CAP. This indicates a low level of perception in Ukraine of the ecological problems of agri-food complex development and declares that during the war and in the early post-war period (until 2030) these objectives will be considered “less than relevant” for the time being, which is difficult to agree with.

In the draft Ukraine’s Strategy, the indicators mainly reflect the economic achievements of agricultural producers (the shares of production and export in the world volume, labor productivity, the share of profitable enterprises); the social ones sometimes do not depend on agriculture; ecological indicators are presented to the least extent (only two). There is a limitation in the assessment of the results of the implementation of the Strategy. The proposed supplementing the draft Strategy for Agricultural and Rural Development with 19 indicators used in the CAP and NSPs of the EU member states will be a step forward for Ukraine in the context of harmonizing the institutional framework of agrarian and rural development on the path to European integration.

Keywords: *EU CAP key objectives; objectives of the Ukraine’s Strategy (draft); performance indicators; national strategic planning; proposals for the draft Ukraine’s Strategy; European integration.*